

ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН

Київ-2015

Публікація «Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи найкращі практики» є міждисциплінарним виданням, яке було підготовлено експертами Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД) на перетині двох проектів: ключового напрямку діяльності Центру – «Європейська інтеграція України» та пілотного проекту — «Збільшення можливостей жінок».

Автор ідеї: Василь Філіпчук

Авторка публікації: Тамара Марценюк, к. соц. н., доцентка кафедри соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія», асоційована експертка з гендерних питань Міжнародного центру перспективних досліджень

Керівник проектів: Олена Захарова

Менеджери проектів: Анастасія Воробйовська, Тетяна Близнюк

Дизайн і верстка: Олексій Урсулов

© 2015 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Гендерна політика в українському суспільстві: розбудова інституційного механізму забезпечення гендерної рівності та його результати	7
2. Доступ жінок до політики в Україні: національний і регіональний рівні	18
3. Гендерні квоти в Україні: міжнародний досвід та Україна.....	23
4. Європейський досвід утвердження гендерної рівності в Україні: деякі приклади	28
5. Рекомендації стосовно запровадження політики гендерної рівності відповідно до досвіду ЄС.....	30
6. Список використаних джерел.....	33

Вступ

Протягом останніх десятиліть в українському суспільстві відбуваються суттєві зміни у осмисленні та легітимації гендерних відносин, постійно робляться кроки по запровадженню інституційного механізму забезпечення гендерної рівності. Успішне впровадження і регулювання гендерних відносин у суспільстві передбачає утвердження цінності гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і різних його інституціях зокрема. Це, насамперед, недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень (у першу чергу, у сфері політики та загалом на ринку праці), забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства тощо.

Україна ратифікувала основні міжнародні документи стосовно забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок: Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Цілі розвитку тисячоліття ООН, визначивши для себе забезпечення гендерної рівності як важливу складову подальшого розвитку та як один з пріоритетів державної політики. Демократичне суспільство повинно надавати жінкам і чоловікам рівні можливості брати участь в усіх сферах життя, у тому числі, і в доступі до владних повноважень.

На національному рівні гендерна рівність гарантована, передусім, Конституцією України, Кодексом законів про працю України, а також окремим Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005), Державною програмою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року та іншими законодавчими актами. Але не дивлячись на законодавче регулювання, доступ жінок до «великої» політики залишається незадовільним (у Верховній Раді жінки становлять лише 12%).

Не набагато краща ситуація із доступом до керівних посад у органах виконавчої влади, місцевого самоврядування чи керівних структур великих державних чи приватних компаній. Потрібне застосування фахових механізмів надання доступу жінок до вищих щаблів влади, серед яких найбільш ефективними у світі загалом та в країнах ЄС зокрема вважаються гендерні квоти. Більшість країн ЄС прийняли чи то законодавчі, чи то добровільні партійні квоти, які надають можливість жінкам долати структурні бар'єри доступу до політики.

В Україні гендерні квоти передбачаються на декларативному рівні, зокрема, як «позитивні дії» у Законі України «Про забезпечення рівних

прав та можливостей жінок і чоловіків», чи віднедавна як поправка до Закону України «Про політичні партії», яка у зв'язку із відсутністю фахових механізмів прийняття квоти і контролю за її виконанням, не дала очікуваних результатів на виборах 2014 року.

Наразі у Верховній Раді знаходиться Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі) № 1456 від 12.12.2014, який передбачає упровадження гендерної квоти у прохідній частині виборчого списку, за невиконання якої передбачається санкція у вигляді неприйняття документів від політичної партії. Таке впровадження гендерної квоти надало б можливість жінкам, які братимуть участь у місцевих виборах, бути представленими в органах місцевої влади.

Однак, це лише перший крок на шляху до запровадження гендерної рівності. Разом із забезпеченням рівного доступу до найвищого законодавчого органу, потрібні кроки щодо забезпечення гендерної рівності на керівних посадах органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, у керівних структурах великих компаній тощо. Це наступний етап, який дозволить Україні наблизитися до європейських стандартів гендерної рівності.

1. Гендерна політика в українському суспільстві: розбудова інституційного механізму забезпечення гендерної рівності та його результати

Ідея та цінність гендерної рівності втілюється, передусім, на державному рівні. Політика держави, яка спрямована на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків визначається як гендерна політика. Дослідниця гендерної політики Н. Грицяк визначає державну гендерну політику як дії органів державної влади з вирішення проблем забезпечення гендерної рівності в суспільстві¹, а саме, забезпечення:

- ▶ однакового суспільного статусу чоловіків і жінок;
- ▶ однакових умов реалізації прав людини для чоловіків і жінок;
- ▶ однакових можливостей використання соціальних і економічних ресурсів для чоловіків і жінок;
- ▶ однакових можливостей для чоловіків і жінок робити свій внесок у національний, політичний, соціальний, економічний, культурний розвиток;
- ▶ рівного права для чоловіків і жінок мати однакову користь від результатів їх діяльності.

У вітчизняній державній політиці стосовно утвердження гендерної рівності дослідниці гендерної політики в Україні (наприклад, Катерина Левченко, Тамара Мельник) загалом звертають увагу на так званій інституційний / національний / державний механізм забезпечення гендерної рівності / рівних прав і можливостей чоловіків і жінок².

Загалом стан гендерних відносин у сфері політики як результат розбудови інституційного механізму із забезпечення гендерної рівності доцільно аналізувати на кількох рівнях³:

- ▶ міжнародному (порівняльному із іншими країнами світу);
- ▶ державному (української гендерної політики);

¹ Грицяк Н.В. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: Моногр. – К.: Видавництво НАДУ, 2004. – С. 223.

² Левченко К.Б. Національний механізм формування та впровадження гендерної політики в Україні: історико-правовий огляд / К.Б. Левченко. – Х.: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2003. – 44 с.; Мельник Т.М. Державний механізм забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків / Т.М. Мельник // Гендерний аналіз українського суспільства. – К.: Програма розвитку ООН, 1999. – С. 51-76.

³ Марценюк Т. Українська політика – іменник нежіночого роду? // Критика. – Липень-серпень 2012. – Рік XVI, Число 7-8 (177-178). – С. 8.

- партійному (ставлення українських партій, партійних лідерів до питань інтеграції жінок на найвищій рівні влади);
- суспільному (громадська думка про участь жінок у політиці);
- активістському (залученість жіночих, правозахисних тощо організацій до питань лобювання представництва жінок у політиці);
- індивідуальному (на рівні окремих важливих політичних акторів чи акторок, які можуть підтримувати питання гендерної рівності).
- Поступово розглянемо деякі із цих аспектів аналізу.

Міжнародна спільнота постійно здійснює моніторинг стану справ із забезпеченням рівних прав і можливостей. Питання гендерної рівності включено до низки провідних міжнародних звітів, що свідчить про важливість цінності гендерної рівності. Зокрема, Індекс із гендерної рівності (Gender Equality Index) – один із важливих компонентів щорічного міжнародного Звіту із людського розвитку Програми розвитку ООН (UNDP Human Development Report). Станом на 2014 р. Україна посідає 83 місце за рівнем розвитку людського потенціалу⁴.

У міжнародному звіті Рівня свободи у світі (Freedom in the World, Freedom House) також є розділ про «особисту автономію та індивідуальні права». Будучи в 2014 р. «частково вільною» країною із значенням 3,5 (із максимальних 7), Україна стикається із такими проблемами стосовно забезпечення гендерної рівності: «Гендерна дискримінація забороняється відповідно до конституції, але урядовці демонструють мало інтересу чи розуміння проблеми. Правозахисні організації скаржаться, що роботодавці відкрито дискримінують за ознаками статі, зовнішності та віку. Торгівля жінками за кордоном з метою проституції залишається серйозною проблемою»⁵.

Окремі щорічні міжнародні звіти присвячено лише тематиці забезпечення гендерної рівності. У Звіті із глобального гендерного розриву 2014 р. (Global Gender Gap Report 2014), що готується Світовим економічним форумом (World Economic Forum), вимірюється величина гендерного розриву (gender gap) у чотирьох важливих сферах нерівності між чоловіками та жінками: економічна участь, рівень освіти, політичне представництво та сфера здоров'я. У 2014 році Україна посідала 56 місце

⁴ Human Development Report, Gender Equality Index, UNDP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

⁵ Freedom in the World 2014. Freedom House, about Ukraine. Режим доступу: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/ukraine-0#.U9tj6PmSwbQ> (станом на 1 серпня 2014 р.)

із 142 досліджуваних країн (чим вища позиція в списку, тим більше країна наближена до гендерної рівності. Як видно з таблиці 1, в Україні найгіршою є ситуація із політичною компонентою (участю жінок у процесі прийняття рішень) – 105 місце із значенням, яке майже наближається до нуля, тобто, до суцільної гендерної нерівності.

Таблиця 1. Дані Звіту з глобального гендерного розриву 2014 р. для України⁶

Характеристика	Україна
Місце (серед 142 досліджуваних країн)	56
Загальне значення індексу з глобального гендерного розриву (0,00 – нерівність, 1,00 – рівність)	0,706
Економічна участь (місце /значення)	31 / 0,748
Рівень освіти (місце /значення)	29 / 1,000
Політичне представництво (місце /значення)	105 / 0,101
Сфера здоров'я (місце /значення)	74 / 0,973

Україна взяла низку міжнародних зобов'язань, які повинна виконувати, у тому числі, стосовно забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Відповідно до Цілей Розвитку Тисячоліття, визначених на Саміті Тисячоліття ООН у вересні 2000 р., які є обов'язковими до виконання до 2015 р., Україна серед шести своїх цілей визначила також «забезпечення гендерної рівності»⁷. У рамках цієї цілі Завданням № 1 є до 2015 р. «Забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та вищих щаблях виконавчої влади», а Завданням №2 «Скоротити наполовину розрив у доходах жінок і чоловіків» до 2015 р. Перераховані цілі мають на меті забезпечити гендерну рівність у політичній сфері та на ринку праці в Україні. Тобто, Україна позначила дві конкретні проблеми у сфері гендерних відносин і визначила конкретні показники для їх розв'язання. Станом на 2015 рік, зокрема, повинно бути у Верховній раді хоча б 30% жінок, що нереалістично втілити без запровадження спеціальних тимчасових заходів, тобто, гендерних квот.

Інше важливе зобов'язання України стосується ратифікації ще у 1980 році найвідомішого міжнародного документу стосовно забезпечен-

⁶ The Global Gender Gap Report 2014. – Geneva: World Economic Forum, 2014. – P. 358. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GGGR14/GGGR_CompleteReport_2014.pdf

⁷ Цілі розвитку Тисячоліття ООН: Україна 2015, Ціль № 6 «Забезпечення гендерної рівності» [Електронний ресурс] // <http://www.ukraine2015.org.ua/tsil6>

ня прав жінок – Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)⁸. Україна зобов'язана періодично (раз на чотири роки) звітувати Комітету Конвенції про виконання своїх зобов'язань. У результатах попереднього Державного та Альтернативного звітів про виконання в Україні Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації зазначено, що питання забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок в Україні є суперечливими. З одного боку, в Україні «зроблені реальні кроки для створення механізму забезпечення прав і свобод жінок згідно із загальними міжнародними нормами забезпечення прав людини»⁹. З іншого боку, «в країні ще не відбулася зміна ідеології відносно проблеми становища статей у суспільстві відповідно до світових тенденцій розвитку даного питання»¹⁰.

У гендерній політиці України пострадянського періоду спостерігаються певні трансформаційні процеси – зміна сприйняття жінок від виключно матерів до загалом громадянок із рівними правами і можливостями у суспільному житті (див. Таблицю 2). Це, зокрема, видно із назв Комітетів стосовно забезпечення гендерної рівності, які затверджувалися на державному рівні: спочатку в 1995 р. був створений Комітет у справах жінок, материнства і дитинства при Президенті України; вже в 1996 р. функції цього комітету виконує Управління у справах жінок при Міністерстві України у справах сім'ї та молоді; з 1998 р. на рівні Верховної Ради працює Комісія з питань охорони здоров'я, материнства і дитинства; з 2002 р. її функції передано Підкомітету з питань правового статусу жінок, сім'ї і дитинства; в 2006 р. створено Комітет Верховної Ради України з питань сімейної і гендерної політики¹¹. Власне у самих назвах домінуючу роль жінки було закріплено за функцією материнства. На початку офіційна гендерна політика держави була спрямована переважно на жінок, причому у приватній (сімейній) сфері, що далеко

⁸ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок / ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 18.12.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_207

⁹ Доклад о выполнении в Украине Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин / [руков. авт. кол. Л.Е. Леонтьева, А.В. Толстокурова]. – Харьков: Фолио, 2007. – С. 18.

¹⁰ Там само.

¹¹ Доклад о выполнении в Украине Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин / М-во Украины по делам семьи, молодежи и спорта; Гос. ин-т развития семьи и молодежи; Руководители авт. кол.: Л.Е. Леонтьева, А.В. Толстокурова. – Харьков: Фолио, 2007. – С. 13-14.

не повністю покриває ідею рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків.

З метою актуалізації тематики гендерної рівності для широких верств населення, Постановою Кабінету Міністрів України (від 16 травня) 2007 рік в Україні було проголошено Роком гендерної рівності. Однак, дана подія була радше формальним кроком на шляху до євроінтеграції України (підтримки ініціативи Європейського Союзу щодо проголошення у Європі 2007 р. «Роком рівних можливостей для всіх»), який не отримав широкої публічності, та й прийнятий був через 5,5 місяців після початку року.

Як зазначено у Восьмій періодичній Доповіді про виконання українською Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, підготовленій Міністерством соціальної політики України в 2014 році, до 2010 року проводилося чимало заходів для розбудови політики гендерної рівності: підвищення кваліфікації державних службовців, депутатів усіх рівнів з питань розробки, реалізації та моніторингу гендерної політики, гендерного бюджетування, гендерної обізнаності та чутливості. Всього такими заходами було охоплено понад 30 тис. державних службовців та депутатів¹².

В результаті адміністративної реформи у 2011 р. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту було розформовано. Передача функцій зайняла тривалий час, що спричинило розбалансування координації між центральними та місцевими органами влади. Тимчасова відсутність державної вертикалі на місцевому рівні призвела до мінімізації, а в деяких випадках й припинення діяльності з реалізації гендерної політики¹³. Згідно із Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. Міністерство соціальної політики України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Зокрема, за питання забезпечення гендерної політики відповідає Відділ гендерної політики¹⁴ Департаменту сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми Міністерства соціальної політики України.

Також було утворено Міжвідомчу раду з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми і Експерт-

¹² Восьма періодична Доповідь про виконання українською Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 2014 / Міністерство соціальної політики України – С. 8 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=160780

¹³ Там само.

¹⁴ Міністерство соціальної політики <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>

ну раду з питань дискримінації за ознакою статі. У 2013 році проведено 2 засідання Експертної ради, під час яких розглянуто 18 звернень від громадян та громадських організацій щодо виявлення фактів наявності дискримінації за ознакою статі¹⁵. На місцевому рівні діють міжвідомчі ради з питань сімейної політики, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми. Але зазначено про те, що « в місцевих державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування немає єдиної структури, яка б відповідала за цей напрям роботи. Існують міста і райони, де немає уповноважених (координаторів) з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, відсутні консультативно-дорадчі органи, проблемами подолання дискримінації за ознакою статі або взагалі ніхто не займається, або робота проводиться формально»¹⁶.

Окрім того, у структурі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини існує посада Представника Уповноваженого з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності, а також працює Сектор з питань гендерної рівності.

Таблиця 2. Етапи гендерної політики в Україні¹⁷

№	Тривалість	Ознаки, важливі елементи
1	1991-1995	- формування інституцій, які би опікувалися питаннями жінок (питання материнства та дитинства) - участь української урядової та неурядової делегацій в Четвертій Конференції ООН зі становища жінок (Пекін, 1995 р.) - перші парламентські слухання про становище жінок в Україні (1995 р.)
2	1996 – 1999	- створення Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, - розпочалася інституціалізація державної політики поліпшення становища жінок, - в 1997 році ухвалено Національний план дій по поліпшенню становища жінок

¹⁵ Діяльність Експертної ради з питань протидії дискримінації за ознакою статі при Міністерстві соціальної політики України, Міністерство соціальної політики України, 23 травня 2014 року // http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=F845F11419ECEB93819F1E87FC44EB84.app2?art_id=161714&cat_id=160780

¹⁶ Восьма періодична Доповідь про виконання Україною Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 2014 / Міністерство соціальної політики України – С. 9.

¹⁷ Марценюк Т. Система формування і реалізації гендерної політики в Україні (Розділ 3) // Гендерний портрет Криму: виклики та перспективи. Результати соціологічного дослідження / Д.О. Хуткий, Т.О. Марценюк, Т.С. Бурейчак. – К., 2011. – С. 23-24;

№	Тривалість	Ознаки, важливі елементи
3	2000 – 2004	- подальші інституційні зміни (реформування Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту), - ідеологічне оформлення гендерної політики як самостійного напрямку державної політики, - огляд досягнень та проблем на національному та глобальному рівнях з реалізації рекомендацій Пекінської Конференції на Спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН «Пекін+5», - у Національному плані дій на 2001-2005 роки вперше було визначено першорядні стратегії розвитку гендерної демократії - у 2001 р. прийнято Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»
4	2005-2009	- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (прийнято 2005, вступив у дію 2006), - Указ Президента «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005 р. - Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві до 2010 року - у 2007 р. при Кабінеті Міністрів України створено Міжвідомчу раду з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми, - 2007 - Рік гендерної рівності
5	2010-2013	- адміністративна реформа, переформатування існуючого інституційного механізму із гендерної рівності (спад державної уваги до проблеми гендерної рівності) - створення в 2010 р. посади Радниці з гендерних питань Прем'єр-міністра України - Постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року» від 26 вересня 2013 р. - Міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості»- Закон України «Про протидію торгівлі людьми» (2011)
6	2014-дотепер	- увага до питання гендерної рівності у контексті євроінтеграційних процесів - уперше із часів незалежності в Україні жінок у ВР стало більше 10% - підготовка Національного огляду виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН

Розглянемо детальніше законодавство, яке стосується питання забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Конституція України (від 28 червня 1996 року) у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» ст. 24 гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи, «не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками»¹⁸. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується «наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей... у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці...»¹⁹.

¹⁸ Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>

¹⁹ Там само.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» містить визначення таких понять як рівні права та рівні можливості жінок і чоловіків, дискримінація за ознакою статі, позитивні дії, сексуальні домагання тощо. Як зазначено в ст. 3, «державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків...»²⁰. Окрім того, у Законі (ст. 6) зазначено, що «дискримінація за ознакою статі забороняється» та прописано, що не вважається дискримінацією за ознакою статі (спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини; обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом; різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом; особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я; позитивні дії).

У Розділі II Закону описаний механізм забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок, а саме, загалом органів, установ та організацій, які наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, та, зокрема, Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Кабінету Міністрів України. Наостанок, у Законі в окремих розділах зазначено про забезпечення гендерної рівності в окремих сферах публічного життя, як от громадсько-політичній сфері (участь у виборчому процесі, державній службі та органах місцевого самоврядування), соціально-економічній сфері (у працевлаштуванні, у сфері підприємництва, соціального захисту), у сфері освіти. З іншого боку, Закон вважають радше декларативним документом, якому бракує механізмів реалізації політики гендерної рівності, зазначених у його статтях; не прописано відповідальності за порушення закону.

У Національному огляді виконання Пекінської декларації та Платформи дій (1995 р.) та заключних документів двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (2000 р.) у контексті двадцятої річниці четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок та ухвалення

²⁰ Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>

Пекінської декларації та Платформи дій у 2015 р.²¹ зазначено про основні успіхи та проблеми у сфері забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і чоловіків.

Досягнення:

- ▶ створення нормативно-правової бази з питань гендерної рівності ;
- ▶ посилення сектору громадських організацій, що займаються проблемами гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, відбувається одночасно із підвищенням гендерної чутливості неурядового сектору взагалі;
- ▶ розвиток гендерної освіти;
- ▶ вдалося створити систему попередження та протидії гендерному насильству.

Проблеми:

- ▶ Незважаючи на приєднання до міжнародних угод та ухвалення національного законодавства про рівні права і можливості жінок і чоловіків, спостерігається брак політичної волі щодо реалізації гендерних перетворень на рівні керівників законодавчого і виконавчих органів та на рівні місцевої влади.
- ▶ Дуже низьким є рівень представленості жінок у суспільному та політичному житті. Як наслідок, жінки мають обмежені можливості впливати на прийняття рішень, що стосуються їхнього життя, життя їхніх громад та всієї країни.
- ▶ Значною проблемою є стійкість стереотипів щодо розподілу ролей чоловіків і жінок у суспільстві та сім'ї. Ці стереотипи поширюються через два найпотужніших канали – систему освіти та ЗМІ.
- ▶ Актуальним є збереження високого рівня гендерної сегрегації (горизонтальної та вертикальної) на ринку праці.
- ▶ Важливою проблемою є недостатня правова обізнаність громадян з питань гендерної дискримінації. Часто вони не можуть діагностувати прояви гендерної дискримінації у сімейному житті (у т.ч. випадки насильства), на роботі та у суспільстві.

На думку експертів, гендерна політика не є пріоритетною для України. Рушійною силою гендерних перетворень є українські організації

²¹ Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні: Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН / [укл. М. Корюкалов; за сприяння Програми ООН Жінки «Підсилення підзвітності у фінансуванні гендерної рівності. Партнерство ЄС і ООН з гендерної рівності» в Україні, Представництва Фонду Фрідріха Еберта в Україні та Українського жіночого фонду]. – К., 2014. – 120 с.

громадянського суспільства, міжнародні організації та численні проекти з гендерної проблематики, що фінансуються зовнішніми донорами²². Левова частка досліджень на гендерну тематику в Україні проводиться різноманітними міжнародними організаціями чи їх представництвами в Україні, які працюють у напрямку утвердження рівності між чоловіками та жінками, забезпечення рівних прав та можливостей. Інформація Бюро з питань демократії, прав людини і праці Державного департаменту США, Міжнародної організації з міграції, Британської Ради, ОБСЄ, Програми рівних можливостей ПРООН та інших організацій є цінною для моніторингу ситуації із забезпеченням гендерної рівності в українському суспільстві.

Відповідно до результатів нещодавнього (осінь 2014) опитування громадської думки, репрезентативного для України, закони, які покликані покращити становище жінок на ринку праці та представленість у політиці знають гірше, ніж ті законодавчі акти, які забороняють різні форми насильства у сім'ї стосовно жінок²³. Так, лише кожен четвертий (а в окремих випадках – кожен п'ятий) респондент знає закони, які гарантують жінкам можливість бути представленими в політичних партіях, в органах державної влади та у бізнесі нарівні з чоловіками.

Загалом українці та українки знають краще закони про протидію насильству, ніж антидискримінаційні гендерні закони. Доцільно припустити, що вищий рівень поінформованості про існування певних законів сприяє кращому усвідомленню існування проблеми, і навпаки. Очевидно, свій результат показали різноманітні соціальні медійні кампанії, національні гарячі лінії із попередження насильства сім'ї.

²² Восьма періодична Доповідь про виконання Україною Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 2014 / Міністерство соціальної політики України – С. 9 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=160780

²³ Волосевич І. Оцінка обізнаності про існування Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та дотичних до неї законів / Інна Волосевич, Тетяна Костюченко, Надія Комарова, Тамара Марценюк; за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні [Електронний ресурс]. – К., 2014. – С. 9. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/166729/3.doc>

Таблиця 3. Знання про існування законів стосовно гендерної рівності та заборони насильства стосовно жінок

	Є такі українські закони	Є такі міжнародні закони	Таких законів немає	Не знаю / Важко сказати
Забороняють торгівлю людьми, зокрема сексуальну або трудову експлуатацію жінок, у тому числі з використанням обману або шантажу	44%	45%	6%	60%
Забороняють експлуатацію проституції жінок третьою особою (сутенером, чоловіком, тощо) навіть за згоди самих жінок	40%	41%	6%	55%
Забороняють фізичне насильство у сім'ї стосовно жінок	39%	39%	7%	52%
Забороняють сексуальне насильство у сім'ї стосовно жінок	36%	39%	8%	52%
Забороняють сексуальні домагання на робочому місці стосовно жінок (включно із непристойними висловлюваннями та дотиками)	33%	42%	7%	35%
Забороняють психологічне насильство у сім'ї стосовно жінок	29%	35%	9%	56%
Гарантують жінкам можливість бути представленими в політичних партіях нарівні з чоловіками	24%	25%	11%	61%
Гарантують жінкам можливість бути представленими в органах державної влади нарівні з чоловіками	24%	24%	12%	44%
Забороняють економічне насильство у сім'ї стосовно жінок	23%	29%	10%	39%
Зобов'язують працедавця створювати жінкам і чоловікам умови для поєднання сімейних обов'язків із виховання дітей та професійних обов'язків (наприклад, дозволяти працювати за гнучким графіком)	22%	20%	12%	39%
Гарантують жінкам можливість бути представленими у бізнесі нарівні з чоловіками	20%	22%	12%	40%
Забороняють пропонувати роботу тільки людям певної статі (крім специфічної роботи, яку фізично можуть виконувати тільки люди певної статі), висувати вимоги, що надають перевагу людям певної статі	15%	19%	13%	53%
Забороняють нижчу оплату праці жінок у порівнянні з чоловіками при виконанні однакової роботи	14%	16%	17%	38%

2. Доступ жінок до політики в Україні: національний і регіональний рівні

Незважаючи на те, що жінки формально отримали рівний із чоловіками статус, де-факто вони продовжують піддаватися дискримінації і в політичній сфері. Експертки вбачають в цьому кілька причин: низький соціальний статус жінок, економічна залежність від чоловіків, нерівноцінний розподіл сімейних обов'язків, відсутність центрів з політичної освіти населення, відсутність підтримки жінок-політиків з боку чоловіків та нерозуміння останніми важливості проблеми представлення жінок у владі, вплив стереотипу “політика – чоловіча справа”²⁴.

Жінки, в середньому, по світу посідають лише 22% місць у національних парламентах²⁵. Україна наразі посідає аж 107 місце у рейтингу²⁶ із лише 12% жінок у Верховній Раді. Країни колишнього соцтабору не просулися у лідери за кількістю жінок у парламентах. Трансформаційні процеси і боротьба за важливі економічні ресурси не сприяли значному залученню жінок до великої політики. Хіба що вирізняється Белорусь (29%), країна, якій притаманний радянський спадок радше «видимості» парламенту як владного органу.

Відповідно до даних дослідження громадської мережі ОПОРА²⁷, серед півсотні депутаток 15 обрались від Блоку Петра Порошенка, 12 - від Народного фронту, 12 - від Самопомочі (наразі одна з них - Оксана Сироїд, заступниця Голови ВРУ, - вже позафракційна), 5 - від Батьківщини, по 3 - від Радикальної партії Ляшка та Опозиційного блоку. Якщо аналізувати кількість жінок у відсотковому відношенні по фракціям, то лідерами є Самопоміч - 34% жінок від складу фракції, в фракції Народного фронту

²⁴ Галустян Ю.М. Функціонування національного механізму реалізації гендерної політики: Аналітичний звіт за результатами проведення інтерв'ю з експертами у галузі гендерної політики / за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні [Електронний ресурс]. – К., 2014. – С. 11 – Режим доступу: http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=166710

²⁵ Станом на 1 травня 2015 року, взято з бази даних Women in National Parliaments, Inter-Parliamentary Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

²⁶ Там само.

²⁷ В українському парламенті жінки працюють краще за чоловіків // Громадянська мережа ОПОРА на основі офіційних даних сайту Верховної Ради України (січень 2015). - 21-01-2015 // <http://www.civicua.org/news/view.html?q=2390965>

жінок - 15% від складу фракції. У керівному складі фракцій представлені дві жінки, а саме: Юлія Тимошенко - голова фракції ВО Батьківщина та Вікторія Сюмар - заступниця голови фракції Народного фронту.

У восьми комітетах з 21 (в тому числі з питань бюджету, запобігання і протидії корупції, фінансової політики і банківської діяльності) жінок взагалі немає. Найбільше депутаток в гуманітарних комітетах. Членкинями Комітету з питань охорони здоров'я є шість депутаток, так само, як Комітету з питань європейської інтеграції. Жінки є головами комітетів із питань європейської інтеграції, з питань науки і освіти, з питань охорони здоров'я, з питань свободи слова та інформаційної політики, з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, у закордонних справах. Також шість депутаток є заступницями голови комітету, п'ятеро - першими заступницями. Ще шестеро жінок очолюють підкомітети парламенту.

Окрім того, проаналізувавши діяльність депутатів жіночої і чоловічої статі станом на 17 січня 2015 року, громадська мережа ОПОРА дійшла висновку²⁸, що депутатки в два рази частіше долучались до законотворчої діяльності, аніж чоловіки. Так, в середньому одна жінка була авторкою чи співавторкою законопроектів у 15 випадках, в той час, як чоловік - в 7. Так само більше у жінок і виступів (3,24 в середньому на одну депутатку проти 2,51 виступи у депутата-чоловіка). Однак, депутатки підготували менше запитів. З розрахунку на одну депутатку припало лишень 0,18 запитів, в той час як на депутатів - 0,33.

У дослідженні «Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні» (2011) зазначено, що «українська політична еліта оперує на рівні політичних декларацій, водночас практичного впровадження існуючого гендерного законодавства й політик майже немає»²⁹. З метою виявлення основних перешкод доступу жінок до політичних структур проаналізовано думку суспільства, політичних партій, рекламні зображення у публічній сфері. Зокрема, наведено результати фокус-групового опитування представників політичних партій, представлених у Верховній раді України, щодо їх ставлення до політичної участі жінок. Представлено дані опитування громадської думки, які свідчать, що «виборці є більшими прихильниками гендерного паритету у політиці, ніж представники політичних партій»³⁰. Окрім

²⁸ Там само.

²⁹ Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. – Київ, 2011. – с. 7.

³⁰ Там само. – с. 13.

того, у праці висвітлено проблему сексизму у медіа, зображення жінок переважно як об'єктів сексуального бажання чи домогосподарок.

Аби покращити доступ жінок до політики, в Україні здійснюється низка проєктів. Пропонуємо звернути увагу на кілька із них.

Проєкт «Жінки у політиці»³¹ адмініструється Всеукраїнською громадською організацією «Жіночий консорціум України». Цей сайт започатковано як платформу, на якій у 2012 році висвітлювалась участь жінок у виборчому процесі, а також результати гендерного моніторингу парламентських виборів, який проводила Мережа Громадського контролю за гендерною рівністю на виборах – 2012. На сьогодні - це майданчик для висвітлення інформації про участь жінок в ухваленні рішень на міжнародному, національному і місцевому рівнях, а також їх позиції стосовно суспільно-значимих подій.

«Жінки – це 50% успіху України»³² – це соціальний проєкт (ініціатором якого є Національний демократичний інститут (NDI)), спрямований на активізацію та підтримку жінок в громадському та політичному житті, врівноваження представництва жінок та чоловіків на ключових позиціях заради пришвидшення створення справді європейської моделі суспільства. Проєкт стартував у вересні 2014 року у Вінницькій та Львівській областях із початком пілоотної громадської інформаційної кампанії під слоганом «Жінки – це 50% успіху України». У 2015 році в Україні заплановано провести чергові вибори депутатів місцевих рад. Тому одне із завдань проєкту – збільшення видимості жінок у політиці та жінок-кандидаток, які братимуть участь у місцевих виборах 2015 року.

Проєкт «Розбудова стратегії участі жінок на місцевих виборах» (2012-2013) за сприяння Канадського фонду розвитку місцевих ініціатив поставив мету окреслити стратегію залучення жінок до участі у місцевих виборах, налагодити координацію та зміцнити співпрацю між жіночими НУО, лідерками громад, жінками у політичних партіях та органах влади. У рамках проєкту методом фокус-груп було проведено дослідження специфіки політичної діяльності політикинь, депутаток і кандидаток у депутати місцевих рад та лідерок місцевих громад у шести регіонах України (Севастополь, Рівне, Харків, Запоріжжя, Переяслав-Хмельниць

³¹ Проєкт «Жінки у політиці» // <http://vybory2012.wcu-network.org.ua>

³² Проєкт «Жінки – це 50% успіху України» // <http://50vidsotkiv.org.ua/>

кий та Мукачеве) протягом січня-лютого 2013 р³³. Зокрема, було сформульовано такі основні результати дослідження:

- жінки приходять у політику переважно через роботу помічниці діючого політика або через вплив на них сильної рольової моделі соціально чи політично активної жінки;
- до провідних мотивів участі жінок у політичній діяльності місцевого рівня належать три – потреба розв'язати нагальну соціальну проблему, потреба у самореалізації та мотив деміурга (творця);
- думки учасниць про участь жінок у місцевій політиці розділились (На думку жінок – новачків у політиці, дискримінації за статтю у політиці немає; на думку досвідченіших політичних лідерок, жінкам у політиці суттєво менш комфортно, і дискримінація за статтю є);
- для жінок-політиків сферами дискомфорту у фаховій діяльності стають подвійне навантаження, в сім'ї і в політичній діяльності; нерівний розподіл домашніх обов'язків; брак часу; низька підтримка громади; низька підтримка peer group; недостатній рівень підтримки з боку партій, місцевих політичних та бізнес-асоціацій; брак фінансових ресурсів; проблеми з жіночою солідарністю; гендерні стереотипи і автостереотипи; відсутність належних знань;
- політичні стратегії розширення жіночого політичного представництва мають охоплювати жіночі школи політичного лідерства та створення баз даних перспективних кандидаток, упровадження гендерно рівного розподілу домашніх обов'язків, розроблення власної політичної стратегії; солідарність з іншими жінками та мережеву взаємодію із жіночим громадським сектором, жіночу міжпартійну солідарність та політичне наставництво для початківців.

У результаті Гендерного моніторингу парламентських виборів 2014 року виявлено, що жінок серед кандидатів на одномандатних виборчих округах стало більше (у порівнянні із 2012 роком), але у списках партій їх присутність залишається низькою³⁴. Відповідно до результатів дослідження «Обличчя

³³ Жінки в політиці України на місцевому рівні: шляхи, проблеми, участь. Аналітичний звіт за результатами роботи шести фокус-груп за участю жінок – депутаток та кандидаток в депутати обласних, міських та районних рад / Скорик М.М. – К.: ТО В «ІТЕМ ЛТ Д», 2014. – 64 с. // http://wcu-network.org.ua/public/upload/files/1398666454_WCU_politika_fin.pdf

³⁴ Гендерний моніторинг парламентських виборів 2014 року: Порівняльний аспект виборів 2012 і 2014 років [Видано у рамках проекту ВГО «Жіночий Консорціум України» і Міжнародної жіночої мережі (WDN) «Гендерний моніторинг парламентських виборів 2014» за підтримки проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США

кандидата у народні депутати 2014», виконаного громадською організацією ОПОРА, зазначено³⁵, що лише 10 з 29 зареєстрованих політичних партій, що брали участь у виборах за пропорційною складовою, включили до своїх списків 30 і більше відсотків жінок, як того вимагає українське законодавство: Радикальна Партія Олега Ляшка, партія «Солідарність жінок України», партія «Опозиційний блок», партія «Народний фронт», партія «Всеукраїнське аграрне об'єднання «Заступ», партія «Сила людей», партія «Національна демократична партія України», Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна», Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», партія «Блок лівих сил». Виборчі списки ще 5 партій нараховують 25–29,9% жінок: партія «Нова політика», Комуністична партія України, Ліберальна партія України, партія «Сила і Честь». Загалом жінки становили 25,8% від загального числа кандидатів, які балотувалися за партійними списками. Це є кращим показником, порівняно з попередніми виборами: на парламентських виборах 2002 р. за партійними списками балотувалося близько 24% жінок, у 2007 р. – 17,8%, а у 2012 р. – 19,78%. На виборах 2012 р. виборчі списки лише 2 партій містили більше 30% жінок.

Але не дивлячись на низку проблем і перешкод, із якими стикаються жінки у політиці, за останні роки створено кілька партійних об'єднань, які покликані привернути увагу до питання забезпечення гендерної рівності. Зокрема, 6 грудня 2011 року у Верховній Раді України оголошено про створення Міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості», до якого увійшли 15 депутаток і депутатів різних фракцій парламенту. Вони вважають, що тема гендерної рівності є важливою для України, в тому числі в питанні сприйняття цієї проблематики суспільством і різних політичних сил³⁶. Пізніше подібні міжфракційні об'єднання «Рівні можливості» були створені у Київській міській раді та у Вінницькій обласній раді.

з міжнародного розвитку (USAID) та програмою ПАСТ в Україні]. – К., 2014. – 8 с. // http://wcu-network.org.ua/public/upload/files/1421248450_%D2%90enderniy_monitoring_A5_dlya_druku.pdf

³⁵ Обличчя кандидата у народні депутати 2014: освіта, вік, стать, партійність (оновлено) // Громадська організація ОПОРА, 06 жовтня 2014 // <http://oporaua.org/news/6409-oblychchja-kandydata-u-narodni-deputaty-2014-osvita-vik-stat-partijnist-infografika>

³⁶ У Верховній Раді України оголошено про створення Міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості» / Інформація для ЗМІ від 6 грудня 2011 року.

3. Гендерні квоти в Україні: міжнародний досвід та Україна

Загалом можна виділити два основні сценарії успіху втілення цінності гендерної рівності: так звану «дію знизу» (наявність консолідованого жіночого руху, здатного ефективно лобювати залучення жінок) та «дію згори» (підтримувальну державну політику і позитивне ставлення партій до гендерної рівності). Державна політика підтримки жінок втілюється, передусім, через гендерні квоти як тимчасові підтримувальні дії задля збільшення кількості жінок у політиці.

Гендерні квоти бувають законодавчі та добровільні партійні³⁷. Законодавчі поділять на зарезервовані місця та законодавчі кандидатські квоти. Зарезервовані для жінок місця – це тип квоти, де держава визначає кількість місць у виборному органі для жінок, створюється окремий список жінок-кандидаток, які конкурують між собою. Приклади країн із такими квотами – це Руанда (57%), Афганістан (28%), Ірак (27%), Бангладеш (20%). Тому і відсоток жінок у цих країнах може бути порівняно великий, адже це так звані «жорсткі» квоти.

Гендерні квоти можуть бути прописані у Конституції (наприклад, Афганістан, Еквадор, Гаїті, Сербія, Франція тощо) чи у законі про вибори (ІАР, Бельгія, Киргизстан, Узбекистан, Португалія, Панама, Корея тощо). Зокрема, законодавчі квоти прийняті у таких країнах ЄС як у Бельгії, Греції, Ірландії, Іспанії, Італії, Польщі, Португалії, Словенії та Франції.

Добровільні партійні квоти - найбільш поширений тип квот у світі. Якраз Скандинавські країни відомі добровільними партійними квотами, які були ініційовані активним жіночим рухом. Зазвичай для добровільних партійних квот важливим є усвідомлення на рівні партій цінності гендерної рівності та залучення жінок. Добровільні партійні квоти мають більше половини країн-членів ЄС: Австрія, Велика Британія, Греція, Іспанія, Італія, Кіпр, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

Із квотами пов'язані також такі нюанси як розмір квоти (наприклад, 20%, 30% чи 40%), а також мандат на місце (у прохідній частині списку чи в кінці). Прописана у законодавстві квота також не завжди спрацьовує, якщо немає механізму її втілення – санкцій за невиконання квоти (відмова реєстрації партії) чи нагороди (державне фінансування виборчої

³⁷ Quota Project, Global Database of Quotas for Women, Inter-Parliamentary Union // <http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm>

кампанії партії). Загалом досвід країн, які запровадили квоти, (а таких переважна більшість у світі) свідчить, що це прискорює проходження жінок у політику. Серед механізмів підвищення участі жінок у політиці, окрім гендерних квот, доцільно виділити посилення громадського та міжпартійного діалогу, просвітницькі кампанії, робота з чоловіками з підтримки активної участі жінок у політиці, вдосконалення гендерної статистики, дослідження використання часу як ресурсу тощо.

В Україні в 2013 році була прийнята законодавча квота у 30%³⁸, яка на виборах 2014 року не дала очікуваних результатів (20 із 29 партій не дотрималися її³⁹), адже не мала відповідних санкцій і не передбачала чіткого місця кандидаток у прохідній частині списку. До того в Україні було близько 10 попередніх спроб запровадити ті чи інші квоти, але всі вони не були успішними.

Як результат чергового звіту України перед Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (Committee on the Elimination of Discrimination against Women)⁴⁰ наша держава серед основних проблемних сфер і рекомендацій отримала зауваження з приводу «недостатньої представленості жінок на вищих рівнях у ряді сфер діяльності суспільства і неприйняття заходів з боротьби з дискримінацією, таких, як запровадження квот та інші тимчасові спеціальні заходи»⁴¹.

Натомість Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» надається визначення терміну «позитивні дії»⁴² (як «спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України»); зазначається, що «державна політика

³⁸ Як зміна до Закону України «Про політичні партії» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/709-18>

³⁹ Представництво жінок у Парламенті зросло менш ніж на 1,5 %. Що вплинуло на цей результат // Кампанія проти сексизму «Повага», 30 жовтня 2014 р. // <http://povaha.org.ua/predstavnytstvo-zhinok-u-parlamentu-zroslo-mensh-nizh-na-15-scho-vplynulo-na-tsej-rezultat/>

⁴⁰ 45 Сесія засідання Комітету <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/cedaws45.htm>

⁴¹ Підсумкові зауваження Комітету з ліквідації дискримінації відносно жінок (18 січня — 5 лютого 2010 року) // Міністерство у справах сім'ї, молоді і спорту // http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=113569&cat_id=112784

⁴² Ст. 1, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>

щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на застосування позитивних дій»⁴³; позитивні дії не вважаються дискримінацією за ознакою статі⁴⁴; окрім того, «дозволяється застосування позитивних дій з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад службовців»⁴⁵. Однак, в Законі не зазначений зміст та механізм впровадження позитивних дій, а також відповідальність за їхню відсутність, що робить згадані положення Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» лише декларативними твердженнями.

Доцільність запровадження саме законодавчих гендерних партійних квот зумовлена наявною у країні пропорційною виборчою системою із закритими списками, коли партії несуть повну відповідальність за пошук, номінацію і відбір жінок до свого виборчого списку.

Саме тому було розроблено і подано до Верховної Ради України Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі) № 1456 від 12.12.201446. Зокрема, запропоновано внести такі зміни до таких законів:

1. У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005) статтю 15 «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі» викласти у такій редакції: «Політичні партії, виборчі блоки під час висунення кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, відповідних багатомандатних округах передбачають представництво жінок і чоловіків у виборчих списках. При цьому у затвердженому виборчому списку частка кандидатів однієї статі має складати не більше 70% від загальної кількості кандидатів, висунутих політичною партією, виборчим блоком. Контроль за цією вимогою здійснюють виборчі комісії».

⁴³ Ст. 3, Там само.

⁴⁴ Ст. 6, Там само.

⁴⁵ Ст. 16, Там само.

⁴⁶ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі) № 1456 від 12.12.2014. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52933

2. У Законі України «Про вибори народних депутатів України» (2011): статтю 53 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту: «4. При цьому обов'язково забезпечується така частка представників однієї статі у виборчому списку кандидатів у депутати від партії у загальнодержавному окрузі:

а) у першій за списком п'ятірці кандидатів у депутати включених до виборчого списку партії - частка кандидатів однієї статі має складати не більше 60%;

б) у кожній наступній за списком десятці кандидатів у депутати включених до виборчого списку партії - частка кандидатів однієї статі має складати не більше 70%»;

статтю 54 після частини четвертої доповнити новою частиною такого змісту:

«5. Центральна виборча комісія не приймає документи, зазначені у частині першій цієї статті, якщо у затвердженому виборчому списку частка кандидатів однієї статі не відповідає вимогам цього Закону».

3. У Законі України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (2010): 1) статтю 36 після частини другої доповнити новою частиною такого змісту: «3. При цьому обов'язково забезпечується така частка представників однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати до відповідних рад:

а) у першій за списком п'ятірці кандидатів у депутати включених до виборчого списку місцевої організації партії - частка кандидатів однієї статі має складати не більше 60%;

б) у кожній наступній за списком десятці кандидатів у депутати включених до виборчого списку місцевої організації партії - частка кандидатів однієї статі має складати не більше 70%»;

2) статтю 37 після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту: «4. Відповідна територіальна виборча комісія не приймає документи, зазначені у частині першій цієї статті, якщо у затвердженому виборчому списку частка кандидатів однієї статі не відповідає вимогам цього Закону.

У пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі)» серед обґрунтування необхідності прийняття законопроекту зроблено акцент на євроінтеграційні наміри України:

- Обравши європейський вектор розвитку, Україна прагне подальшого зближення з Європою та відповідно впровадження європейських стандартів урядування.
- З огляду на підписання та ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україні потрібно активізувати свої зусилля для того, аби виконати міжнародні зобов'язання щодо стану демократії та гендерної рівності в країні.

Надалі зазначено про різноманітні міжнародні зобов'язання, взяті Україною стосовно забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Отже, запропоновані у законопроекті гендерні квоти (30% і 40%) передбачають конкретні дієві механізми доступу жінок до прохідної частини списку, а також контроль за їх виконанням (який покладено на центральну або територіальну виборчі комісії), що зможе більшою мірою сприяти ефективності цієї квоти. Натомість попередні закони містили «позитивних дій», чи то про необхідність впровадження квоти, чи то гендерну квоту без вказування місць у прохідній частині списку та наголошенні на контролі за дотриманням квоти.

4. Європейський досвід утвердження гендерної рівності в Україні: деякі приклади

Питання забезпечення гендерної рівності, попередження насильства у сім'ї та торгівлі людьми реалізувалися у низці міжнародних проєктів і національних програм. Зокрема, у рамках проєкту Європейського Союзу «Права жінок та дітей в Україні – комунікаційний компонент» у 2010-2012 роках було проведено десятки інформаційних кампаній, громадських акцій та освітніх заходів, аби змінити гендерні стереотипи та підвищити рівень обізнаності суспільства щодо подолання насильства у сім'ї та сприяння гендерній рівності. Питанням гендерної рівності було приділено чимало уваги у Програмі рівних можливостей та прав жінок в Україні, спільному проєкті Європейського Союзу та Програми розвитку ООН⁴⁷.

Конкурс для українських компаній «Рівні можливості: найкращий роботодавець»⁴⁸, фінансований ЄС (партнери ЄС: Міжнародна організація праці, Міністерство соціальної політики України, Конфедерація роботодавців України), проходив в Україні двічі у 2010 і 2011 роках і визначив найкращих роботодавців України у створенні рівних можливостей для чоловіків і жінок на робочому місці.

Задачі проєкту:

- ▶ Підтримка зусиль українських підприємств у протидії дискримінації за ознакою статі.
- ▶ Покращення розуміння питань гендерної рівності на робочому місці.
- ▶ Демонстрація успішних прикладів українських підприємств у забезпеченні рівних можливостей і поштовх для інших наслідувати їх приклад.

Приклад: Працівниці і працівники Британської Ради⁴⁹ в Україні, яка отримала звання «Найкраще підприємство для родини» в 2010 та 2011 роках, мають змогу працювати в гнучкому робочому режимі. Ця організація також відмовилась від понаднормових годин роботи. Окрім того, в організації започатковано «День Дитини», коли у передріздвяний період діти співробітниць і співробітників мають змогу провести півдня

⁴⁷ Детальніше про Програму та її результати <http://gender.org.ua>

⁴⁸ Детальніше на http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2011/2011_06_29_02_uk.htm

⁴⁹ Рівні можливості та розмаїття, Британська Рада <http://www.britishcouncil.org.ua/about/equal-opportunity-diversity>

на робочому місці батьків. У випадку серйозного захворювання дитини співробітницям і співробітникам Британської Ради в Україні може бути надана безвідсоткова позика на витрати, пов'язані з послугами у сфері охорони здоров'я.

Прикро, що Міністерство соціальної політики як основний бенефіціар проекту не продовжило цей конкурс, адже було б доцільно накопичувати позитивну інституційну пам'ять від проектів в Україні, фінансованих ЄС. Подібні конкурси на виявлення і заохочення кращих практик можна проводити у різних сферах суспільного життя, у тому числі, стосовно залучення жінок до прийняття рішень.

5. Рекомендації стосовно запровадження політики гендерної рівності відповідно до досвіду ЄС

Для успішного запровадження гендерної рівності необхідна синергія зусиль різних акторів процесу впровадження політики гендерної рівності. Зокрема, слід взяти до уваги вплив на рівні інституцій політики і держави – прийняття політичних рішень (так звана дія «зверху»), на рівні громадських ініціатив (представлених, передусім, жіночим і правозахисним рухом, так званою дією «знизу»), на рівні інституцій освіти і науки (виховання так званої культури гендерної рівності), на рівні засобів масової інформації. Причому важливою є не лише вплив кожного актора чи групи акторів, а налагоджені зв'язки (співпраця) між ними.

Доцільно розглянути можливі рекомендації стосовно покращення ситуації у сфері забезпечення гендерної рівності, передусім, доступу жінок до політики.

Верховній Раді України

Затвердити Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі) № 1456 від 12.12.2014 задля дійсної підтримки цінності гендерної рівності, яка передбачає надання можливості для жінок брати участь у політичному житті країни. Жінки мали можливість здійснити видимий прорив у різних сферах суспільного життя, у здобутті освіти, професій, доступу до ринку праці. Чому політичне життя повинно бути винятком? Відповідно до результатів опитування громадської думки, чоловіків вважають більш корумпованими, відірваними від реальності, пов'язаними з олігархами, схильними до міжусобиць та такими, що прийшли у політику, переслідуючи власні інтереси⁵⁰. Прихід жінок у політику зможе її «очистити», продемонструвати увагу до розмаїття думок (зокрема, до соціальної тематики, яка «закріплена» за жінками). Гендерні квоти є популярним у ЄС механізмом збільшення кількості жінок у топ-політиці. А також прийняття цих тимчасових заходів очікується від України із боку міжнародної спільноти (як виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань).

Виділити кошти на проведення фахових соціологічних і статистичних досліджень на гендерну і загалом антидискримінаційну тематику,

⁵⁰ Лейк С., Готофф Д., Пондел К. Результати загальнонаціонального опитування «Погляд на вибори 2012 року. Роль жінок в політиці та уряді» [презентація 1 лютого 2013 року]. – С. 54.

які не проводяться в Україні на постійній основі на замовлення органів державної влади. На даний момент дослідження гендерних відносин в Україні здійснюються переважно на замовлення міжнародних організацій чи громадського сектору. Це значить, що структури, що приймають рішення, не можуть (навіть як захочуть) зробити обґрунтовані висновки щодо становища жінок і чоловіків та вжити заходів для корегування ситуації із рівністю прав та можливостей обох статей.

Міністерству освіти і науки України

Запровадити у шкільну програму обов'язковий курс стосовно прав людини, в який включити питання гендерної рівності та попередження насильства у сім'ї.

Сприяти подальшому розвитку та інституціоналізації гендерної освіти в університетах шляхом виділення відповідних коштів.

Політичним партіям

Ввести питання забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві до програм партій; сприяти створенню жіночих фракцій при партіях. В Україні бракує жіночих фракцій при політичних партіях як активних впливових акторів, і жодну партію при владі не можна назвати дійсно дружньою до жінок.

Запровадити добровільні партійні квоти як тимчасові заходи збільшення кількості жінок у політиці на найвищих рівнях прийняття рішень. Саме такий тип квот, характерний, наприклад для більшості країн ЄС загалом і скандинавських країн зокрема, засвідчить про демократичні орієнтації партійних сил і може бути використаний партіями для пропагування власної унікальності на українській політичній сцені.

Уповноваженій Верховній Раді України з прав людини

Привертати більшу увагу інформуванню громадян стосовно питань забезпечення прав людини у сфері подолання гендерної нерівності, ініціювати інформаційні кампанії стосовно залучення жінок до політики.

Неурядовим організаціям

З метою здійснення більш активного впливу «знизу» на органи влади, жіночим, правозахисним тощо організаціям слід об'єднатися задля спільної мети – лобювання більшої участі жінок у політиці (на прикладі Європейського жіночого лоббі).

Більш активно налагоджувати зв'язок із ЗМІ задля ефективного висвітлення своїх напрацювань; здійснювати спільні інформаційні кампанії.

Засобам масової інформації

Виробити внутрішньоетичні принципи стосовно висвітлення питань гендерних стереотипів, гендерної нерівності тощо; привертати більшу увагу до залучення жінок як експерток у висвітленні політики та інших сфер публічного життя.

Активно долучатися до висвітлення соціальних подій, які проводяться органами державної влади, НУО; у тому числі, стосовно збільшення кількості жінок у політиці.

Список використаних джерел

1. В українському парламенті жінки працюватимуть за чоловіків // Громадянська мережа ОПОРА на основі офіційних даних сайту Верховної Ради України (січень 2015). - 21-01-2015 // <http://www.civicua.org/news/view.html?q=2390965>
2. *Волосевич І.* Оцінка обізнаності про існування Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та дотичних до неї законів / Інна Волосевич, Тетяна Костюченко, Надія Комарова, Тамара Марценюк; за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні [Електронний ресурс]. – К., 2014. – 28 с. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/166729/3.doc>
3. Восьма періодична Доповідь про виконання Україною Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 2014 / Міністерство соціальної політики України – 45 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=160780
4. *Галустьян Ю.М.* Функціонування національного механізму реалізації гендерної політики: Аналітичний звіт за результатами проведення інтерв'ю з експертами у галузі гендерної політики / Ю.М. Галустьян; за підтримки Фонду народонаселення ООН в Україні [Електронний ресурс]. – К., 2014. – 20 с. – Режим доступу: http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=166710
5. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні: Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН / [укл. М. Корюкалов; за сприяння Програми ООН Жінки «Підсилення підзвітності у фінансуванні гендерної рівності. Партнерство ЄС і ООН з гендерної рівності» в Україні, Представництва Фонду Фрідріха Еберта в Україні та Українського жіночого фонду]. – К., 2014. – 120 с.
6. *Марценюк Т.* Система формування і реалізації гендерної політики в Україні (Розділ 3) // Гендерний портрет Криму: виклики та перспективи. Результати соціологічного дослідження / Д.О. Хуткий, Т.О. Марценюк, Т.С. Бурейчак. – К., 2011. – С. 17-30.
7. *Грицяк Н.В.* Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: Моногр. – К.: Видавництво НАДУ, 2004.
8. Діяльність Експертної ради з питань протидії дискримінації за ознакою статі при Міністерстві соціальної політики України, Міністерство соціальної політики України, 23 травня 2014 року // http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=F845F11419ECEB93819F1E87FC44EB84.app2?art_id=161714&cat_id=160780
9. Доклад о выполнении в Украине Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин / [руков. авт. кол. Л.Е. Леонтьева, А.В. Толстокорова]. – Харьков: Фолио, 2007. – 80 с.
10. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок / ООН, Конвенція, Міжнародний документ від 18.12.1979 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_207
12. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
13. Левченко К.Б. Національний механізм формування та впровадження гендерної політики в Україні: історико-правовий огляд / К.Б. Левченко. – Х.: Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2003. – 44 с.
14. Лейк С., Готофф Д., Пондел К. Результати загальнонаціонального опитування «Погляд на вибори 2012 року. Роль жінок в політиці та уряді» [презентація 1 лютого 2013 року]. – 57 с.
15. Марценюк Т.О. Кращі практики забезпечення гендерної рівності на роботі: міжнародний досвід і Україна // Я : гендерний журнал. - 2014. - № 2. - С. 16-21.
16. Марценюк Т. Женщины и “большая политика” : механизмы преодоления дискриминации // Гендерные аспекты социогуманитарного знания - II : Матер. Второй Всерос. науч. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых / гл. ред. Д. Б. Вершинина; Перм. гос. нац. ис-след. ун-т. – Пермь, 2013. - С. 144-150.
17. Марценюк Т. Українська політика – іменник нежіночого роду? // Критика. – Липень-серпень 2012. – Рік XVI, Число 7-8 (177-178). – С. 8-12.
18. Мельник Т.М. Державний механізм забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків / Т.М. Мельник // Гендерний аналіз українського суспільства. – К.: Програма розвитку ООН, 1999. – С. 51-76.
19. Обличчя кандидата у народні депутати 2014: освіта, вік, стать, партійність (оновлено) // Громадська організація ОПОРА, 06 жовтня 2014 // <http://oporgaua.org/news/6409-oblychchja-kandydata-u-narodni-deputaty-2014-osvita-vik-stat-partijnist-infografika>
20. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року» від 26 вересня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/717-2013-%D0%BF>
21. Представництво жінок у Парламенті зросло менш ніж на 1,5 %. Що вплинуло на цей результат // Кампанія проти сексизму «Повага», 30 жовтня 2014 р. // <http://povaha.org.ua/predstavnytstvo-zhinok-u-parlamenti-zroslo-mensh-nizh-na-15-scho-vplynulo-na-tsej-rezultat/>
22. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі) № 1456 від 12.12.2014. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52933
23. Проект «Жінки у політиці» // <http://vybory2012.wcu-network.org.ua>
24. Проект «Жінки – це 50% успіху України» // <http://50vidsotkiv.org.ua/>

25. У Верховній Раді України оголошено про створення Міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості» / Інформація для ЗМІ від 6 грудня 2011 року.
26. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. – Київ, 2011. – Доступ: <http://www.osce.org/uk/odihr/85975>
27. Цілі розвитку Тисячоліття ООН: Україна 2015, Ціль № 6 «Забезпечення гендерної рівності» [Електронний ресурс] // <http://www.ukraine2015.org.ua/tsil6>
28. Freedom in the World 2014. Freedom House, about Ukraine. Режим доступу: <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/ukraine-0#.U9tj6PmSwbQ> (станом на 1 серпня 2014 р.)
29. The Global Gender Gap Report 2014. – Geneva: World Economic Forum, 2014. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GGGR14/GGGR_CompleteReport_2014.pdf
30. Human Development Report, Gender Equality Index, UNDP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>
31. Quota Project, Global Database of Quotas for Women, Inter-Parliamentary Union // <http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm>
32. Women in National Parliaments, Inter-Parliamentary Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>
33. Інші доцільні додаткові онлайн ресурси:
34. Повага: сайт кампанії проти сексизму у політиці та ЗМІ: <http://povaha.org.ua/>
35. Попередження та протидія дискримінації в трудовій сфері // <https://cei.org.ua/>
36. Публікації проекту «Рівність жінок і чоловіків у світі праці» http://gender.ilo.org.ua/Pages/publications_ukr_new.aspx
37. Публікації проекту «Підтримка впровадження національного гендерного механізму» <http://gender.org.ua/>
38. Публікації Фонду народонаселення ООН в Україні <http://www.unfpa.org.ua/publications.html>
39. Публікації Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні http://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_10621.html
40. Публікації Фонду імені Гайнріха Бьоля (із рубрики «Гендерна демократія») <http://ua.boell.org/uk/vsi-publikaciyi-genderna-demokratiya-0>
41. Публікації Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні (у тому числі, про гендерне бюджетування, сексизм у рекламі) <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/pages/ukrajinska/publikaciji/ukrajina.php>
42. Публікації Міжнародного благодійного фонду «Український жіночий фонд» <http://www.uwf.kiev.ua/publications>

Інформація про Міжнародний центр перспективних досліджень

Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) — провідний український незалежний аналітичний центр, заснований 1994 року. МЦПД бере активну участь у впровадженні демократичних принципів управління в Україні.

Місія Центру полягає у просуванні реформ і суспільних перетворень в Україні та пропагуванні європейських принципів управління. МЦПД прагне досягати сталого впливу завдяки створенню ефективних партнерств, застосуванню міжнародної практики та виробленню інноваційних рішень.

МЦПД працює у таких сферах як демократичне врядування; внутрішня і зовнішня політика; економічний аналіз; енергетична політика.

Ексклюзивні продукти МЦПД:

МЦПД є єдиним аналітичним центром в Україні, який спеціалізується на проведенні повного циклу публічних консультацій, що полягають у залученні до обговорення визначеної проблеми усіх зацікавлених сторін з метою вироблення взаємоприйнятних пропозицій для Уряду України щодо розробки певної державної політики або реформи;

МЦПД видає щомісячний документ «Економічний прогноз розвитку», який визначає головні економічні тенденції в Україні; вплив стану світової економіки на економіку України; причини зміни реального ВВП та причини інфляції; чинники, які визначатимуть обмінний курс; прогноз інвестиційної активності, експорту, імпорту та світових цін на ресурси.

Періодичні видання Центру:

«**Inside Ukraine**» — аналітичний огляд подій в Україні (українською, російською та англійською мовами), що надає поглиблений аналіз внутрішньополітичного розвитку країни з точки зору політичної конкуренції між різними політичними силами, економічних тенденцій та прийнятих державних рішень.

«**Foreign Policy Insight**» — зовнішньополітичний аналітичний огляд (українською та англійською мовами), в якому аналізується місце України у системі міжнародних відносин, основні тенденції зовнішньої політики України та глобального світового розвитку.

Кредо МЦПД: РОБИМО ЗМІНИ МОЖЛИВИМИ!